

1913

Inledning

Regeringen Staaff lade fram en proposition i riksdagen om folkpensionering, en fråga som Branting bland andra försäkringsfrågor hade visat stort intresse för. Förslaget tillfredsställde inte socialdemokraterna men det var ändå en början, och det framhöll också Branting i sitt tal. I annat sammanhang talade han om "realpolitik" som inte får nöja sig med "enbart negativa formler". På många fronter krävs arbetarrörelsens insatser. "De hårda stridernas tider" är inte förbi, och man är fortfarande långt ifrån "demokratins fullständiga genombrott". Exempelvis måste rösträtten drivas framåt 8-timmarsdagen har inte genomförts, Åkarpslagen finns kvar.

Ett hot är också "militarismens nya uppflamning". Sedan oktober 1912 var det krig på Balkan. Socialistinternationalen protesterade mot krig på sin extra kongress i Basel i november, där också Branting var närvarande, och upprepade sina fredskrav. Det är lite anmärkningsvärt att Branting inte närmare går in på krigshotet. Det görs däremot i resolutionen. Branting förmedlar optimism i "vårbrytningen": "När solen stiger allt högre, går våren över i sommar, sådden spirar, arbetets frukter mogna".

1. Majtalet

- Ort: Stockholm, Ladugårdsgärde, andra talarstolen.
- Ämne: Vår-arbete.
- Källa: Social-Demokraten 1913-05-02, s. 2, och fortsättning 05-03, s. 1-2, Ur ett 1-maj-tal (Hj. Brantings tal på Gärdet). – Handskrivna stolpar finns i Brantings arkiv, vol. 2:03.

1 maj är av gammalt Vårens dag, och sedan 1890 därtill Arbetets dag. Historiskt sett leva vi alla i vårbrytningen till arbetets tidevarv. Tanken ligger då nära att vi i dag tala om *vår-arbete*.

Jag frågade en vän bland vårt partis representanter för jordbrukarklassen vad det ordet kortast innebär. Han svarade: beredning till sådd, och sådd. Och vad annat är det, i överflyttad bemärkelse, som allt vårt arbete innebär: beredning till och sådd av en ny tids nya tankar.

Den stora, allt behärskande kraften, som gör att vår-arbetet bär frukt, är solen som stiger allt högre på himlen och därför värmer allt mera. På samma sätt i vår gärning: den avgörande huvudfaktorn är den ekonomiska utvecklingen, som kommer arbetarklassen att i vår tid alltjämt växa både i antal och betydelse för hela samhällslivet.

Nu finns det emellertid partivänner som tro, att därför att denna utveckling går väsentligen efter samma linjer i alla kapitalistiska samhällen, så bör man också på vår-arbetet använda samma schablon. De förbise att detta förnuftigtvis bör läggas i viss mån olika efter jordmånens art och jordstyckets läge, och att man ej bör fortsätta långt in i maj efter metoder, som voro på sin plats, när vårbrytningen nästan ännu ej märkts. Eller utan bild: Tysklands socialdemokrati t.ex., som för vårt parti varit den store läromästaren och vars vägledande roll för hela Internationalen vi alla tacksamt erkänna, kämpar under så särskilda förhållanden, med ett land, som i allmän demokratisk utveckling i vissa stycken ligger så tillbaka, att vi skandinaver ej kunna utan vidare använda dess taktik. Jag tänker då särskilt på Preussen; med Sydtysklands förhållanden ha våra egna vida större likhet, och därför också vår allmänna politiska taktik.

Man må ställa tillsammans två episoder från dessa dagar och säg sedan om icke vårt svenska vårarbete delvis hunnit, trots allt, längre fram än det tyska! I tyska riksdagen avslöjar Liebknecht firman Krupps cyniska geschäfts-patriotism; ingen kan förneka fakta, och långt in i de borgerliga leden uttalas domen över sådant. Men ännu i samma debatt, med den färska fula fläcken på sitt system, faller krigsministern in i den vanliga tonen från den postens innehavare och förklarar att det är en heder för honom att bli angripen av socialdemokrater!

Så långt ha vi dock kommit här att något dylikt vore omöjligt. Men skott av allmänna medel, lika för alla, vare sig det behövs eller icke, så är detta fin socialpolitik, men om till en avgiftspension kommer ett tillskott av allmänna medel, avpassat efter behovet, så är det föraktligt försörjningsväsende och föga bättre än fattigvård! Det tyckes mig dock ligga bra nära till hands att samhället, då det icke har obegränsade tillgångar att ösa ur, söker lägga sina tillskott så, att det över hela linjen främst täcker de allra nödvändigaste behoven, alltså ger mer åt den som har minst än åt den som har något mera.

Vad blir eljes effekten? Vi se det på hr Jakob Petterssons motion. Medan k.m:ts förslag låter det allmännas tillägg variera från 150 till de mest behövande (frånsett det möjliga kommunala dyrortstillägget) och ned till 0, har vederbörande *utom* sin självförvärvade avgiftspension har 300 kr. i årsinkomst, fixeras i denna motion detta bidrag till 70 kr. åt alla. Vi frånse nu de konstgrepp att skära bort c:a 150.000 pensionärer (vilka sålunda skulle kvarbliva under allmän och enskild fattigvård), varigenom man kommit ens till 70 kr. - men är det icke för en var påtagligt hur *otillräckliga* dessa 70 kr. måste bli i massor av fall.

Tag först lägsta klassen. Motionärerna beräkna själva att man där får i pensioner från 100 till 140 kr. - en mindre lättvindig kalkyl skulle ge maximum 127 kr. - men i alla fall måste man fråga: är detta verkligen *en vinst* mot regeringsförslagets siffror

där det för samma grupp varierar från 45 kr. blott, *om* det finns egna tillgångar och upp till 195, när inga sådana finnas?

Eller se på klass IV, regeringsförslagets grupp från 1.200 kr årsinkomst. Där blir kalkylens lättvindighet rent otillständig: det uppges att pensionen skulle ligga mellan 226 och 350 kr., en korrekt räkning sänker dessa siffror till resp. 209 och 268. K. m:ts förslag räknar där med en avgiftspension som t.ex. för 35 års inbetalning à 13 kr., 10 års à 8 kr. och 5 års à 3 kr., skulle stiga till 165 kr., vartill i händelse av fullständig medellöshet skulle komma 150 kr. i pensionstillägg samt 67:50 i ökning för inbetalda högre avgifter. Summa 382:50 (utom möjligt kommunalt dyrortstillägg). Även om detta är ett särdeles gynnsamt fall måste man beakta den betydande skillnaden.

Och vad skulle de försäkrade få *betala*? Hr Jakob Pettersson ökar avgifterna med arbetsgivarbidraget, vilket ju för lönarbetarne är förträffligt - förutsatt att det inte vältras av på arbetslönerna! - men för dem, som icke ha direkt arbetsgivare, ävensom för en mängd små hantverkare och dylika blir det nog så bekymmersamt. De förra skulle t.o.m. få slippa med hälften - men då krymper också deras pension till ännu mycket lägre belopp!

Men ingen må föreställa sig att arbetaren får så stor lättnad ändå. Han skall nämligen betala för sin hustru i en klass lägre än för sig själv. Alltså, en gift arbetare på 1,200 kr. skulle enligt kommitténs förslag påföras en pensionsavgift av inalles 14 kr. (därav 2 för hustrun), och enligt k. m:ts förslag av 16 kr. (därav 3 för hustrun). Men hr Jakob Pettersson ålägger honom utan att blinka 26 kr. (10:40 för sig själv, då arbetsgivaren tillskjuter lika mycket, samt 15:60 för hustrun). Hennes pension blir i *motsats* till hans egen, för visso bättre, men vad har man för tanke om industriarbetarnes förmåga att bara bära bördor, när man vill på en bräda obligatoriskt lassa på dem sådana belopp!

Ånej, den svenska arbetarklassen har sannerligen inga bärande skäl att av teoretisk skräck för behovsprincipen springa över på sådana linjer. Och vill man alltså gå med på det nu framlagda förslagets grundtankar, då kan ej rättvisligen nekas att även på detta fält i det tysta skett ett väldigt vårarbete, som bär sin frukt i att nu, med utsikt att *kunna* bli verklighet, lagts fram ett förslag, som avser att det allmänna skall för folkpensionering betala, när det hela är i gång, några och trettio miljoner kronor, därav staten direkt inemot 25 milj., och att man skulle börja med 5 milj.

Att även detta är otillräckligt och att särskilt övergångsbestämmelserna *måste* göras gynnsammare är uppenbart. Men nog bör man förstå och kunna erkänna att vi, som anse förslagets grundstomme som den enda samlande och därför här på länge genomförbara linjen, icke ha något till övers för obestämda uppskovsyrkanden.

Om man icke genom halsstarrigt motstånd mot påtagligt nödvändiga förbättringar och jämkningar gör det slutliga förslaget för oss blankt oantagligt, blir det då en plikt

- så måste jag för min del se saken - att göra vårt till för att driva det fram. Ty här ligger *icke* saken så som många gånger annars, då vi kastat oss mot, t.ex. en otillräcklig rösträttsjämknings för att hålla vägen klar att vinna mera. Där stod ett bestämt fixerat mål att slåss för, den allmänna och lika rösträtten, och massornas vaknande fortgick även under dåliga rösträttsvillkor. Här kan det ligga i vår hand att genomdriva eller att hindra att för våra förhållanden väldiga summor gå till att lindra de i arbetet utslitnas nödläge. Vi *ville* kunna lämna mera till detta. Men för min del har jag icke samvete att likgiltigt se årsklass efter årsklass gå in i fattighusen eller utlämnas åt eländet, i avvaktan på att vissa förbättringar i folkpensioneringen som lika väl skola kunna sedan tillfogas, nödvändigt måste med redan från början.

I senare delen av sitt anförande framhöll tal. att de vårtecken han pekade på sannerligen ej finge invagga oss i den tron att de hårda stridernas tider äro förbi. Vi se ju oupphörliga exempel på hur vinterfrosterna kommer åter och skövlar vårt vårarbete. Första kammarens hållning mot Åkarpsslagen, expropriationslagen, i fråga om bolagens rösträtt, mot våra krav på normalarbetsdag och minimilön, där man ännu avslår t.o.m. en utredning - allt sådant vittnar om att det drar ihop till nya strider för demokratins fullständiga genombrott. Visst är svenska folket tåligt och långsamt att röra, men inte må högern tro att den kan trotsa nya 40 år bakom den 40-gradigas tillfälliga förskansningar. Vi ha nyss sett våra belgiska bröders väldiga demonstrationsstrejk för den lika rösträtten, och vi ha själva visat förr en gång att vi, om ej annat hjälper, även förstå att bruka detta yttersta påtryckningsmedel för en så fundamental rättvis sak som allas lika medborgarrätt.

Må emellertid arbetet alltjämt fortgå med beredning till mottaglighet för den goda säden, för *solidariteten*. Ytterst är det också denna, utsträckt över gränserna, som gör det möjligt att även ett litet land kan bygga upp ett demokratiskt och socialistiskt samhälle. Vi stå samman med våra bröder i alla länder mot militarismens nya uppflamning i ett vanvettigt rustningsraseri. Men det bör sägas att även på denna punkt måste vårt parti, då det företräder omkring en tredjedel av nationen, fram till realpolitik, kan ej nöja sig med enbart negativa formler. Vi veta ju alla att vi bestämt säga nej till högerens rustningspolitik, med dess F-båtsorgier, vi äro också ense om att ej gå med liberalismen, när den visar för stor undfallenhet för detta slags högerkrav. Men kunna vi ej biträda de andra partiernas lösningar, måste vi göra oss beredda att ge vår egen lösning. Så göra våra partivänner ute i Europa, då de säga sitt bestämda nej till de nya flottbyggena och den fleråriga tjänstetiden, men på samma gång bestämt hävda sin vilja och föresats att bringa de offer som behövas för att försvara sitt lands självständighet, om en inkräktare skulle hota dess frihet och rätt.

När solen stiger allt högre, går våren över i sommar, sådden spirar, arbetets frukter mogna. Vi rycka in i framtidens land, där nya problem skola resa sig för dem, som då leva. Men det stora, nu allt beskuggande problemet: klassamhällets

orättfärdighet, privatkapitalismens utsugning av det arbetande folket, de mångas faktiska trälldom under de få – det problemet skall vara löst, ligga bakom det släkte, som då vandrar vidare framåt. Ett leve för arbetarklassens frigörelse, för arbetarnes 1 maj!

2. Resolutionen

- Källa: SAP, Verksamhetsberättelse 1913, s. 3-5.

Åter samlade till maj-demonstration, i ett antal av ... [mellanrum i texten], upprepa vi ånyo den internationella arbetarrörelsens fordran på en genomgripande omdaning av samhället. Ty vi se runt omkring oss hur den sociala utvecklingen raskt förbereder privatkapitalismens fall och socialismens seger.

Väl ha vi beaktat hur det hängt på ett hår att den förödande krigsbranden på Balkan, trots många återhållande krafter, trots det dårhusmässiga i en världskonflikt för några albanska byar, dock så när hade vidgats ut över Europa till en katastrof över alla förut kända mått. Och knappt hade arbetarvärldens energiska fredsvilja, samlad och organiserad som aldrig förr genom Internationalens stora mönstring i Basel, gjort sin insats mot den brottsliga krigshetsen förr än överallt ny kamp måste resas mot ett febersjukt rustningsraseri hos de härskande klasserna. Men sådana vanvettsrustningar varsla dock om att gränsen snart är nådd. Det enbart absurda kan aldrig regera länge. Mitt i militarismens skenbara triumf förkunnar arbetarklassen sin orubbliga tillförsikt att fredens och folkförbrödringens tid är nära. Överallt rycker demokratin fram. Den dag kan ej vara långt borta, då det arbetande folket också har makt, liksom det redan har vilja, att befalla: fred mellan folken, bröd och frihet för alla!

Våra belgiska kamrater ha nyss gjort för tredje gången en beundransvärd uppmarsch för den allmänna och lika rösträtten. Även hos oss är ännu medborgarrätten varken allmän eller lika. Den 40-gradiga skalan är en ständig utmaning mot Sverges fattiga arbetande folk. Även de frågans kärnpunkt icke berörande rösträttsreformer, som liberalerna stanna vid, avvisas nu med hån av en

höger, som tror sig säker i sin första-kammar-skans. Må vi alla se till att Sveriges folk talar vid nästa val så högt, att även de avsiktligt döva måste höra och förstå!

Men demokratin är blott inkörsporten för den sociala omdaning vi eftersträva. För att nå denna räcker det ej att den gamla högerns välde helt brytes, här krävas klara riktlinjer, tryggade genom arbetarklassens eniga samling inom sitt eget självständiga socialdemokratiska parti. Liberalismen, i all synnerhet då den övertar styrelsen, vacklar allt för ofta t.o.m. i egna vallöftens infriande och faller långt undan för kapitalistiska krav – tänk på kungsådran och på sockret! Endast arbetarpartiet hävdar med kraft även massornas närmaste intressen. Vi kräva energisk kamp mot dyrtiden och kraftiga åtgärder för tullsystemets avskrivning. Vi uttala vår fulla anslutning till de genomgripande och nödvändiga förbättringar i fråga om folkpensioneringsförslaget, som riksdagsgruppen krävt, framför allt vad som fordrats för att i största möjliga omfattning medtaga nu levande invalider och åldringar.

Men 1-majdemonstrationen är över hela världen särskilt ägnad åt 8-timmarsdagen. Mötet ger sin fulla anslutning till att detta krav ånyo framförts av vår riksdagsgrupp, och nu för första gången i samband med yrkandet på minimilöner, för att trygga mot kapitalistisk nedpressning under en mänsklig levnadsställning. Första kammaren har redan avvisat allt. Vi vädja till den mera folkvalda kammaren att allvarligt behärta dessa livsfrågor för arbetarklassen och föra dem fram så kraftigt, att fortsatt motstånd snart blir omöjligt.

Fram alltså för kortare arbetstid och minimilön, fram för genomgripande sociala reformer, fram för demokratin full genomförande, fram för fred och folkförbrödring, fram för hela vårt stora mål: ett arbetets nya, bättre samhälle.